

ՀԻՄՆԱՎՈՐՈՒՄ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ ԼՐԱՑՈՒՄ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ընթացիկ իրավիճակը, առկա խնդիրները, ընդունման անհրաժեշտությունը

Իրավակիրառ պրակտիկայի ուսումնասիրությունները և վերլուծությունները ցույց են տալիս, որ սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործերի կտրուկ աճ է նկատվել վերջին տարիների ընթացքում¹: Սուտ մատնության դեպքերի վերաբերյալ հարուցվող գործերի քանակական աճով պայմանավորված՝ իրավակիրառ պրակտիկայում ի հայտ են եկել բազմաթիվ խնդիրներ՝ կապված գործող օրենսդրական կարգավորումների ոչ միատեսակ մեկնաբանության և կիրառության հետ, ինչը հրատապ է դարձնում հստակ օրենսդրական հիմքերի սահմանումը:

Այս հարցի արդիականությունն ու հրատապությունը պայմանավորված է այն իրողությամբ, որ սուտ մատնության դեպքերի առթիվ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգը տարաբնույթ է մեկնաբանվում դատական պրակտիկայում, անգամ երբեմն նույն դատական ատյանի պրակտիկայում:² Պետք է նկատել, որ միատեսակ չեն նաև դատախազաքննչական մարմինների աշխատակիցների մոտեցումները:³

Այսպես, սուտ մատնությունների վերաբերյալ քրեական գործերի ուսումնասիրությունները, մասնավորապես ցույց են տալիս, որ կայուն պրակտիկա է այն,

¹Տե՛ս **Սերգեյ Մարաբյան**, Սուտ մատնության դեպքերի առթիվ քրեական գործ հարուցելու հիմնախնդիրները ՀՀ քրեական դատավարությունում (դատական պրակտիկայի և գործող օրենսդրության վերլուծություն)/ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Երևանի պետ. համալս., ԵՊՀ հրատ., Երևան, 2017:

²Տե՛ս, օրինակ, Երևան քաղաքի Ավան և Նոր Նորք վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2013 թվականի հուլիսի 9-ի ԵԱՆԴ/0051/01/12 դատավճիռը և այդ դատավճիռի դեմ բերված բողոքը մերժելու մասին ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 30.08.2013 թ. որոշումը, ՀՀ Շիրակի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2016 թվականի փետրվարի 26-ի ՇԴ3/0020/01/15 դատավճիռը և այն բեկանելու մասին ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 18.05.2016թ. որոշումը, Երևան քաղաքի Ավան և Նոր Նորք վարչական շրջանների ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2013 թվականի հուլիսի 9-ի ԵԱՆԴ/0051/01/12 դատավճիռը և այդ դատավճիռի դեմ բերված բողոքը մերժելու մասին ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 30.08.2013թ. որոշումը:

³Տե՛ս **Սերգեյ Մարաբյան**, նույն տեղում:

որ որևէ հանցագործության վերաբերյալ անձը ներկայացնում է հաղորդում, օրինակ, գողության, որի կապակցությամբ իրականացվող քննությամբ (նյութերի նախապատրաստմամբ) չի հաստատվում հաղորդման մեջ նշված գողության հանգամանքները, իսկ իրավասու մարմինը կամ պաշտոնատար անձն այդ հաղորդման վերաբերյալ նախապատրաստվող նյութերի արդյունքում քրեական գործ է հարուցում սուտ մատնության դեպքով (իրականացնում նախաքննություն և գործն ուղարկում դատարան)՝ չանդրադառնալով գողության վերաբերյալ հաղորդմանը և դրա առթիվ չկայացնելով քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշում (տե՛ս օրինակ, ՇԴ3/0020/01/15 քրեական գործը): Ընդ որում, առանձին դեպքերում՝ սկզբնական հաղորդման կապակցությամբ բավարար քննություն չի էլ իրականացվում, այլ հիմք է ընդունվում միայն հաղորդում տված անձի կողմից հետագայում իր հաղորդման մեջ նշված տեղեկություններից հրաժարվելու փաստը, մասնավորապես այն, որ այդ անձը բացատրությամբ հայտնում է, որ ինքն իրականությանը չհամապատասխանող հաղորդում է տվել և դրա հիման վրա՝ առանց լուծելու հաղորդման ընթացքը, քրեական գործ է հարուցվում սուտ մատնության դեպքով (տե՛ս օրինակ, ԱՐԱԴ1/0052/01/15 քրեական գործը):

Առանձին գործերով նախաքննական մարմինը, քրեական գործը մեղադրական եզրակացությամբ ըստ էության քննելու համար դատարան ուղարկելուց առաջ, որոշում է կայացնում հաղորդման մեջ նշված անձի նկատմամբ՝ «Քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին» և սուտ մատնության վերաբերյալ գործով նրան ճանաչում է տուժող (տե՛ս օրինակ, թիվ ԵԱՆԴ/0051/01/12 քրեական գործը):

Պետք է նկատել, որ եզակի չէ այն դեպքը, երբ միևնույն որոշմամբ գնահատական է տրվում ինչպես անձի կողմից տրված հաղորդմանը, այնպես էլ սուտ մատնության դեպքին, որպիսի հանգամանքը ընդունելի չէ, քանի որ՝ նախ նյութերի նախապատրաստման փուլում չի կարող կայացվել քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշում, այն բացառապես հարուցված քրեական գործով կայացվելիք որոշում է, երկրորդ՝ հանցագործությունների վերաբերյալ հաղորդումների արդյունքում կարող է կայացվել բացառապես քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշում, ընդ որում՝ առանց միացնելու քրեական հետապնդում չիրականացնելու որոշմանը, երրորդ՝ քանի որ սուտ մատնության դեպքը ի հայտ է գալիս լիազորությունների իրականացման արդյունքում, այն դառնում է նոր քրեական գործ

հարուցելը մերժելու կամ քրեական գործ հարուցելու մասին որոշման կայացման հիմք ու առիթ (տե՛ս արդեն իսկ վերը հիշատակված՝ ԱՐԱԴ/0052/01/15 քրեական գործը):

Իրավակիրառ պրակտիկան նույն կերպ է զարգացել նաև այն դեպքերում, երբ անձի կողմից տված հաղորդման կապակցությամբ հարուցվել է քրեական գործ և իրականացվել նախաքննություն, սակայն այդ քննության արդյունքում պարզվել է, կամ անձն է խոստովանել, որ հանցագործության մասին տված հաղորդումը եղել է սուտ: Այսինքն՝ այս դեպքերում ևս առանց քրեական գործով վարույթի կամ քրեական հետապնդման ընթացքը լուծելու քրեական գործ է հարուցվում սուտ մատնության դեպքով, թեև պետք է արձանագրել, որ նման դեպքերում ևս առկա են տարբեր մոտեցումներ, չի ձևավորվել միասնական պրակտիկա: Մի դեպքում՝ նախաքննության մարմինը ղեկավարվելով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետ՝ նաև Օրենսգիրք) 176-րդ հոդվածի 3-րդ մասով քրեական գործ է հարուցում սուտ մատնության դեպքով և նույն օրվա այլ որոշումներով լուծում մայր քրեական գործի ընթացքը, այսինքն, նախ՝ հարուցվում է քրեական գործ սուտ մատնության դեպքով, այնուհետև՝ անձի նկատմամբ դադարեցվում քրեական հետապնդումը և կարճվում քրեական գործի վարույթը (տե՛ս օրինակ ԵԱՆԴ/0048/01/16 քրեական գործը), մյուս դեպքում՝ նախաքննության մարմինը մեղադրյալի նկատմամբ դադարեցնում է քրեական հետապնդումը և կարճում քրեական գործի վարույթը կամ դատարանը կայացնում է արդարացման դատավճիռ, այնուհետև որոշում է կայացվում սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու մասին (տե՛ս օրինակ ԱՐԱԴ/0009/01/16, ԱՐԱԴ/0002/01/15 քրեական գործերը), մեկ այլ դեպքում՝ նախաքննական մարմինը անձի տված հաղորդման հիման վրա հարուցված քրեական գործի (մայր գործ) նյութերով Օրենսգրքի 184-րդ հոդվածի հիման վրա հարուցում է նոր քրեական գործ սուտ մատնության դեպքով, այն առանձնացնում առանձին վարույթում, իրականացնում քննություն՝ անձին ներգրավում որպես կասկածյալ, մեղադրյալ և այլն, այնուհետև լուծում է մայր գործի ընթացքը:

Այս առումով ուշագրավ է հատկապես թիվ ԼԴ2/0055/01/15 քրեական գործը, որով անձը կաշառք տալու համար մեղադրյալ ներգրավված լինելու պայմաններում, միաժամանակ, ենթարկվել էր քրեական հետապնդման կաշառք տալու մասին սուտ մատնություն կատարելու համար (սուտ մատնության դեպքով քրեական գործը հարուցվել էր վերջինիս ինքնախոստովանական ցուցմունքների հիման վրա), այսինքն՝ նույն

Ժամանակահատվածում երկու տարբեր գործերով անձը քրեական հետապնդման էր ենթարկվել կաշառք տալու և կաշառք տալու մասին սուտ մատնություն կատարելու համար:

Ինչ վերաբերում է դատական պրատիկայում առկա տարաբնույթ մեկնաբանություններին, ապա խնդիրն այն է, որ առաջին ատյանի դատարանների կայացրած արդարացման դատավճիռների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ արդարացումների հիմքում ընկած հիմնական փաստարկն այն է եղել, որ ֆիզիկական անձի հաղորդման առթիվ բավարար քննություն չի իրականացվել և որևէ դատավարական ակտով չեն հերքվել և գնահատվել հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները, որպիսի պայմաններում առերևույթ բացակայել են քրեական գործ հարուցելու հիմքերն ու առիթները, սակայն նախաքննական մարմինը հարուցել է քրեական գործ և իրականացրել քննություն, իսկ վերաքննիչ դատարանը չի համաձայնվել առաջին ատյանի դատարանների նման դիտարկումներին⁴:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսդրության վերլուծությունը և համակարգային մեկնաբանությունը ցույց է տալիս, որ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգը միասնական է, որը կիրառելի է բոլոր տեսակի հանցագործությունների վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու հարցը լուծելու դեպքում և օրենքով որևէ տարբերակում նախատեսված չէ այս կամ այն հանցագործության դեպքով քրեական գործ հարուցելու առանձնահատկությունների մասին, այդուհանդերձ պետք է արձանագրել, որ կան հանցագործություններ, որոնց բնույթն այնպիսին է, որ դրանց վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգը տարբերվում է: Այդ հանցագործություններից է նաև սուտ մատնությունը, որի առթիվ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգը ունի որոշ առանձնահատկություններ, որոնք էլ իրավակիրառ պրակտիկայում առկա վեճերի հիմնական պատճառն են: Սուտ մատնությունների վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգի առանձնահատկությունները հանգում են հետևյալին՝

1) սուտ մատնության փաստով քրեական գործ հարուցելու անհրաժեշտություն է առաջանում որևէ հանցագործության վերաբերյալ հաղորդման հիման վրա նյութերի նախապատրաստման փուլում, հարուցված քրեական գործի նախաքննության կամ

⁴Տե՛ս *Սերգեյ Մարաբյան*, նշված աշխատությունը:

դատական քննության փուլում: Ընդ որում՝ կարևոր է նաև այն, թե ում կողմից (դիմող, վկա, տուժող, կասկածյալ, մեղադրյալ, ամբաստանյալ և այլն) կատարած սուտ մատնության դեպքով պետք է հարուցել քրեական գործ,

2) անկախ քրեական դատավարության փուլից (նյութերի նախապատրաստում, նախաքննություն, դատական քննություն) մինչև սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու հարցի լուծումը, միշտ առկա է լինում որևէ հանցագործության վերաբերյալ հաղորդում, որում նշված հանգամանքների կապակցությամբ իրավասու մարմինը կատարում է քննություն և որի արդյունքում պարզվում է, որ հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները չեն համապատասխանում իրականությանը: Իսկ դա պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ սուտ մատնությունը, որպես ձևական հանցակազմ, թեև ավարտված է համարվում հաղորդում ներկայացնելու պահից, սակայն միշտ ի հայտ է գալիս այդ հաղորդման մեջ նշված հանգամանքների ուղղությամբ կատարված քննության արդյունքում:⁵

Վերոհիշյալ հանգամանքներն առանձնահատուկ են դարձնում նաև սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու դատավարական կարգը: Օրենսգրքի՝ քրեական գործ հարուցելու կարգը կանոնակարգող նորմերի վերլուծությունից և ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ձևավորած դիրքորոշումներից (տե՛ս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ Է.Կարապետյանի վերաբերյալ 2007 թվականի հուլիսի 13-ի ՎԲ-133/07 որոշումը, Ս.Անտոնյանի վերաբերյալ 2013 թվականի փետրվարի 15-ի ԵԿԴ/0077/11/12 որոշումը) ուղղակիորեն հետևում է, որ օրինական և հիմնավորված քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կայացնելու համար իրավասու մարմնի կամ պաշտոնատար անձի տրամադրության տակ առնվազն պետք է առկա լինեն Օրենսգրքի 176-րդ հոդվածով նախատեսված քրեական գործ հարուցելու օրինական առիթներից որևէ մեկը և այնպիսի բավարար տվյալներ, որոնք առերևույթ վկայում են այն հանցագործության օբյեկտի և օբյեկտիվ կողմի հատկանիշների առկայության մասին, որի համար քրեական պատասխանատվություն նախատեսող ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդվածով, հոդվածի մասով կամ կետով պետք է հարուցվի համապատասխան քրեական գործը: Սուտ մատնության վերաբերյալ դեպքերի առթիվ քրեական գործ հարուցելու օրինական առիթ է, որպես կանոն, Օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 3-րդ կետում նշված

⁵Տե՛ս **Սերգեյ Մարաբյան**, նշված աշխատությունը, էջեր 476-477:

առիթը, այն է՝ հետաքննության մարմնի, քննիչի, դատախազի, դատարանի, դատավորի կողմից հանցագործության մասին տվյալների, հանցագործության նյութական հետքերի և հետևանքների հայտնաբերումը՝ իրենց լիազորություններն իրականացնելիս: Սուտ մատնությունը, որպես ձևական հանցակազմ, ավարտված է համարվում հաղորդում ներկայացնելու պահից, սակայն միշտ ի հայտ է գալիս այդ հաղորդման մեջ նշված հանգամանքների ուղղությամբ կատարված քննության արդյունքում, երբ իրավասու մարմինը կամ պաշտոնատար անձը, կատարելով իր պաշտոնական լիազորությունները պարզում է, որ հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները չեն համապատասխանում իրականությանը, սուտ են: Ինչ վերաբերում է սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու համար բավարար հիմքերին, ապա դրանք այլ դեպքի կապակցությամբ իրավասու մարմինների կամ պաշտոնատար անձանց իրականացրած քննության արդյունքում ի հայտ բերած այն տվյալներն են, որոնց հիման վրա իրավասու մարմինները կամ պաշտոնատար անձինք, մինչև սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կայացնելը, պետք է գնահատեն և հերքեն սկզբնական հաղորդման մեջ նշված հանգամանքները և կայացնեն կոնկրետ հաղորդման կապակցությամբ և/կամ անձի նկատմամբ իրականացվող քննությունը (նյութերի նախապատրաստում, նախաքննություն) եզրափակող դատավարական ակտ, մասնավորապես՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու, քրեական հետապնդում չիրականացնելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու, քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին որոշում, քանի որ ձևական իրավաբանական առումով միայն այդ դեպքում են ի հայտ գալիս սուտ մատնության օբյեկտի և օբյեկտիվ կողմի վերաբերյալ հետևություն անելու համար անհրաժեշտ նախադրյալներ և այդ դեպքի առթիվ՝ քրեական գործ հարուցելու մասին օրինական և հիմնավորված որոշում կայացնելու իրավական և փաստական հիմքեր⁶:

Եթե քրեական գործով նախաքննության ընթացքում քրեական հետապնդման մարմինը հնարավորություն ունենա նույն քրեական գործով մեղադրյալի նկատմամբ քրեական գործ և քրեական հետապնդում հարուցել ենթադրաբար սուտ մատնության դեպքով, ընդ որում՝ այն դեպքում, երբ որպես կասկածյալ կամ մեղադրյալ ցուցմունք տալուց հայտնել է, որ սուտ հաղորդում է տվել՝ առանց այդ հաղորդման կապակցությամբ

⁶Տե՛ս *Սերգեյ Մարաբյան*, նշված աշխատությունը:

հարուցված քրեական գործով վերջնական որոշման կայացման, ապա քրեական հետապնդման ենթարկվող անձը, նախ, զրկվում է իր հայտնած տվյալների ստուգման արդյունքում կայացված ակտը վիճարկելու իրավունքից, որը կարող է իրեն պաշտպանել սուտ մատնության կասկածանքից, երկրորդ՝ անձը կարող է արդարացված մտավախություն ունենալ առ այն, որ դա իր հանդեպ հոգեբանական ճնշում է՝ մեղադրանքի հիմնավորման համար ցանկալի ցուցմունքներ ստանալու նպատակով: Այդ մտավախությունից դրդված՝ անձը կարող է փոխել իր ցուցմունքները մեղադրանքի կողմի համար ցանկալի եղանակով, որպիսի հանգամանքը կարող է հանգեցնել նաև մեղադրյալի պաշտպանության իրավունքի խախտման: Ստացվում է, որ թեև անձն ունի լռելու, իր վերաբերյալ ցուցմունք չտալու իրավունք, սակայն, մյուս կողմից, այդ իրավունքից օգտվելը կարող է հանգեցնել սուտ մատնության համար քրեական պատասխանատվության ենթարկվելուն, որպիսի հանգամանքը պատրանքային, հոչակագրային և ձևական է դարձնում անձի՝ իր վերաբերյալ ցուց մունք չտալու, ընդհանրապես լռելու իրավունքը, եթե քրեական գործով վարույթը նախաձեռնվել է իր կողմից կատարած ենթադրյալ հանցագործության փաստի վերաբերյալ հաղորդման հիման վրա (տե՛ս ՀՀ Արագածոտնի մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2016 թվականի մարտի 29-ի թիվ L Դ2/0055/01/15 դատավճիռը):

Առաջարկվող լուծումը

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 333-րդ հոդվածով քրեական գործ, այնուհետև քրեական հետապնդում հարուցելու և իրականացնելու համար պետք է նվազագույն չափանիշներին բավարարող քննությամբ և պատշաճ ապացույցների համակցությամբ, վերջնական որոշմամբ առնվազն հերքվի անձի կողմից հաղորդման, բացատրության կամ ցուցմունքի մեջ նշած ենթադրյալ հանցագործության մասին տեղեկությունները, հատկապես, եթե այդ անձը տվյալ դեպքում հանցագործության մասին հաղորդում տվող սուբյեկտն է:

Ընդ որում, սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կայացնելուն պետք է նախորդի անձի կողմից տրված հաղորդման կապակցությամբ նվազագույն չափանիշներին համապատասխանող պատշաճ քննության իրականացում և դրա արդյունքներով ***Օրենսգրքի միայն 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերով*** նախատեսված արդարացնող որևէ հիմքով՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու կամ քրեական հետապնդում չիրականացնելու կամ քրեական

հետապնդումը դադարեցնելու և/կամ քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին որոշման կայացում կամ արդարացման դատավճռի կայացում: Հաղորդման կապակցությամբ **Օրենսգրքի միայն 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին և 2-րդ կետերով** քրեական գործ հարուցելը մերժելու կամ քրեական հետապնդումը դադարեցնելու և կարճելու որոշում կայացնելու, այնուհետև քրեական գործ հարուցելու պարտադիր պահանջի ողջ տրամաբանությունն այն է, որ նախ՝ բացառապես հանցադեպի և հանցակազմի բացակայության դեպքում է, որ կարելի է խոսել հաղորդման սուտ լինելու մասին, քանի որ ապացույցների անբավարարությունը վկայում է այն մասին, որ հնարավոր չի եղել հաղորդման մեջ նշված հանգամանքների հաստատման կամ հերքման համար անհրաժեշտ ապացույցներ հավաքել, հետևաբար նաև, անձի հայտնած տվյալների սուտ լինելու մասին հետևությունը հիմնազուրկ է ոչ միայն մեղադրանք առաջադրելու կամ դատավճիռ կայացնելու տեսանկյունից, այլև քրեական գործ հարուցելու հիմքերի բավարարության տեսանկյունից: Ինչ վերաբերում է արարքի իրավաչափ լինելուն, ապա այն իսպառ բացառում է հաղորդման սուտ լինելը, քանի որ անձի հայտնած տեղեկությունը համապատասխանում է իրականությանը, այլ հարց է, որ այդ արարքի որակումը, որը տրվել է անձի կողմից և իրավասու մարմինների կողմից, չի համընկնում, որը, սակայն, չի վկայում սուտ մատնության մասին: Այս հետևությունը պայմանավորված է քրեական իրավունքի տեսության մեջ առկա այն մոտեցմամբ, որ սուտը պետք է ներառի միայն փաստական հանգամանքները, այլ ոչ թե դրանց իրավաբանական որակումը, դրա համար, եթե դիմումատուն ճիշտ նկարագրում է դեպքը, դրա հանգամանքները, սակայն սխալ քրեաիրավական որակում է տալիս դրանց, ապա խոսք լինել չի կարող սուտ մատնության մասին⁷: Նույն կերպ՝ սուտ մատնությունը բացառվում է, եթե անձը գտնվել է բարեխիղճ մոլորության մեջ: Այս հանգամանքները միայն դատավարական որոշման մեջ կարող են նշվել և վերլուծվել, ուստի մինչև սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու մասին որոշում կայացնելը, անհրաժեշտ է նախևառաջ որոշում կայացնել հաղորդման առթիվ և դրանում հիմնավորել, թե ինչ հիմքով է մերժվում քրեական գործի հարուցումը, դադարեցվում քրեական հետապնդումը կամ կարճվում քրեական գործի վարույթը, որպեսզի հաղորդում

⁷Տե՛ս **Бриллиантов А. В., Косевич Н. Р.**, Настольная книга судьи: преступления против правосудия. М., Изд-во Проспект, 2008, էջ 182, Настольная книга судьи. Часть II: Рассмотрение уголовных дел в суде первой инстанции. Б., 2012, էջ 311:

ներկայացրած անձի համար էլ պարզ լինի քրեական գործի հարուցման առիթի վերաբերյալ քրեական հետապնդում իրականացնող մարմնի ունեցած դիրքորոշումը:

Այսպիսով, սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելուց առաջ հաղորդման վերաբերյալ առանձին որոշում կայացնելը պարտադիր պահանջ է սուտ մատնության մասին նախնական հետևություն անելու համար բավարար հիմքերի տեսանկյունից: Երկրորդ՝ հաղորդում ներկայացրած անձն իրավունք ունի դատական կարգով բողոքարկելու քրեական գործ հարուցելը մերժելու, քրեական հետապնդումը դադարեցնելու, չիրականացնելու է քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին նախաքննության մարմնի որոշումները, ուստի, որպեսզի հնարավոր լինի ապահովել այդ իրավունքի իրացումը անհրաժեշտ է համապատասխան որոշման առկայություն: Այսինքն՝ անձի կողմից տված հաղորդման կապակցությամբ վերջնական որոշման կայացումը անձի իրավունքների պաշտպանության երաշխիք է, որի բացակայությունը խախտում է անձի իրավունքները:

Այս համատեքստում առանձնակի կարևորություն ունի նյութերի նախապատրաստման փուլում մինչև սուտ մատնության վերաբերյալ քրեական գործ հարուցելը, անձի տված հաղորդման կապակցությամբ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշման կայացման անհրաժեշտությունը: Նյութերի նախապատրաստման փուլում մինչև սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելը, անձի կողմից տված հաղորդման կապակցությամբ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշման կայացման պարտադիր պահանջը ոչ միայն պայմանավորված է անձի բողոքարկման իրավունքի ապահովման տեսանկյունից, այլև կոնկրետ գործ հարուցելու առիթի վերաբերյալ իրականացված վարույթը եզրափակելու տեսանկյունից: Հանցագործության մասին տեղեկություն ստանալու յուրաքանչյուր դեպքում դրա վերաբերյալ պատճառաբանված որոշում կայացնելու քրեական հետապնդում իրականացնող մարմնի պարտականությունը բխում է այն մեկնաբանությունից, որ դրա հարուցումը մերժելու մասին որոշումը մինչդատական վարույթի նկատմամբ վերահսկողության առարկա է՝ բողոքարկման ենթակա որոշում, ինչպիսի պայմաններում քրեական գործի հարուցման փուլի նկատմամբ իրականացվող դատական վերահսկողության շրջանակներում դատարանն իրավասու է ստուգման ենթարկել միայն քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշման օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը: Մասնավորապես, դատարանը պետք է պարզի՝ արդյոք

հանցագործության հատկանիշների բացակայության վերաբերյալ վարույթն իրականացնող մարմնի հետևությունները բխում են նախնական ստուգման ընթացքում ձեռք բերված փաստական տվյալների բովանդակությունից, քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշումը կայացնելիս պահպանվել են արդյոք ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ, 180-րդ և 185-րդ հոդվածների պահանջները: Նման որոշման բացակայությունը գրկում է դատարանին քրեական գործի հարուցման առիթի վերաբերյալ քրեական հետապնդում իրականացնող մարմնի ունեցած դիրքորոշման օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը գնահատելու հնարավորությունից:

Այսպիսով, եթե հաղորդում է ներկայացվել, օրինակ, գողության վերաբերյալ, ուրեմն նյութերի նախապատրաստումն իրականացվում է գողության փաստերի շրջանակներում, ուստի իրավասու մարմինը պարտավոր է գողության փաստի վերաբերյալ կայացնել Օրենսգրքի 181-րդ հոդվածով նախատեսված եզրափակիչ որոշումներից որևէ մեկը, այսինքն՝ կա՛մ հարուցել քրեական գործ, կա՛մ մերժել քրեական գործ հարուցելը: Իսկ գողության վերաբերյալ սուտ մատնություն կատարելու դեպքով քրեական գործ հարուցելու համար, որը նոր փաստերով քննություն կատարելու սահմաններն ընգծող դատավարական ակտն է, առնվազն պետք է որոշում կայացնել քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին: Եթե չեն պահպանվում այս կանոնները, ուրեմն խախտվում են քրեական դատավարության սահմանները, և հարց է ծագում, թե ինչ անհրաժեշտություն կա օրենքում ամրագրել քրեական գործ հարուցելու առիթները (176-րդ հոդված), սահմանել, որ յուրաքանչյուր տեղեկության վերաբերյալ պետք է կայացնել քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումներից մեկը (181-րդ հոդված), որ առիթի անօրինական և գործ հարուցելու հիմքերի բավարար չլինելու դեպքում պետք է քրեական գործ հարուցելը մերժել (185-րդ հոդված), որ անձն իրավունք ունի բողոքարկել քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումը (185-րդ հոդված), որ կարող են միացվել և անջատվել քրեական գործերը (28-րդ հոդված), որ կարող է մի քրեական գործի նյութերով հարուցվել նոր քրեական գործ (184-րդ հոդված) և այլն, քանի որ կարելի է որևէ հարուցված քրեական գործով իրականացնել քննություն դրա հետ չկապված այլ դեպքով, այլ ոչ թե հանցագործության հատկանիշներ հայտնաբերելու յուրաքանչյուր առանձին դեպքով հարուցել քրեական գործ և այլն: Ողջ տրամաբանությունն այն է, որ յուրաքանչյուր դեպք պետք է առանձին քննության առարկա դառնա, որը սկսվում է քրեական գործ հարուցելով և ավարտվում է

քրեական գործով վարույթը կարճելով կամ դատավճիռ կայացնելով և դրանով երաշխավորվում են «non bis in idem և res judicata» սկզբունքների պահպանումը⁸: Դրանով պայմանավորված՝ քանի դեռ սուտ մատնության հիմքում ընկած փաստական հանգամանքները վերջնական գնահատականի չեն արժանացել, դրանց վերաբերյալ որոշում չի կայացվել, ուրեմն խոսք լինել չի կարող սուտ մատնության փաստով քրեական գործ հարուցելու բավարար հիմքերի և առիթի առկայության և օրինականության մասին:

Վերոգրյալի հիման վրա առաջարկվում է Հայաստանի Հանրապետության գործող քրեական դատավարության օրենսգրքում սահմանել, որ սուտ մատնության դեպքով քրեական գործ հարուցելու հարցը քննարկման առարկա պետք է դարձվի բացառապես սկզբնական հանցագործության մասին հաղորդման քննարկման արդյունքում քրեական դատավարության կոնկրետ փուլը եզրափակող դատավարական ակտ կայացնելուց հետո միայն:

Ակնկալվող արդյունքը

Նախագծի ընդունման արդյունքում կսահմանվեն սուտ մատնության դեպքերով քրեական գործերի հարուցման հստակ օրենսդրական հիմքեր, ինչը կապահովի գործնականում առկա խնդիրների միատեսակ լուծումը՝ դրանով իսկ երաշխավորելով անձնանց իրավունքների ու օրինական շահերի արդյունավետ պաշտպանությունը:

⁸Տե՛ս *Սերգեյ Մարաբյան*, նշված աշխատությունը, էջեր 491-492: